

בבית המשפט העליון

רע"א 7283/22

לפני: כבוד השופט ד' מינץ

המבקש: שלום חדד

נגד

- המשיבים:
1. יעקב כשדי השקעות בע"מ
 2. עו"ד אלונה באומגרטן – הנאמנת בחדל"פ
 3. הממונה על הליכי חדלות פירעון

בקשת רשות ערעור על החלטת בית המשפט המחוזי לוד
מיום 19.07.2022 ברחד"פ 31747-05-22 שניתנה על ידי
השופטת מ' בן-ארי

בשם המבקש: עו"ד אסף נמרוד

החלטה

לפני בקשת רשות ערעור על פסק דינו של בית המשפט המחוזי בלוד (השופטת מ' בן-ארי) מיום 19.7.2022 ברחד"פ 31747-05-22 על החלטת בית משפט השלום בראשון לציון (השופט ג' לובינסקי ז"ל) מיום 9.5.2022 בחדל"פ 56106-01-20 בה ניתן היתר למבקש להגיש תביעה אזרחית נגד משיבה 1 (להלן: המשיבה) ונגד מי שהיה מפרק האגודה השיתופית שער אפרים, בקשר לחוב עבר בהליך חדלות פירעון.

הרקע לבקשה

1. המבקש היה חבר האגודה השיתופית שער אפרים (להלן: האגודה), אשר נקלעה להליכי פירוק ועו"ד איתן ארז מונה לה כמפרק (להלן: המפרק). ביום 28.3.2011 הוציא המפרק "צו תשלום" למבקש, בהתאם להוראות סעיף 48(3)(ב) לפקודת האגודות השיתופיות (להלן: הפקודה), ובו קבע כי חובו של המבקש לאגודה עומד על סך של כ-

200,000 ש"ח (להלן: צו התשלום). על פי הפקודה "צו תשלום" ניתן לאכיפה בהוצאה לפועל "כשם שאוכפים פסק דין של בית המשפט מחוזי" (סעיף 48(6) לפקודה). הרקע להוצאת צו התשלום בענייננו היה חיוב בגין דמי פיתוח עבור מגרשים שקיבלו חברי האגודה, ובכלל זה המבקש, במסגרת פרויקט הרחבה.

2. במהלך השנים נעשו ניסיונות חוזרים ונשנים מצד המבקש, חלקם יחד עם חברי אגודה נוספים (להלן: האחרים) שהושתו עליהם גם כן צווי תשלום, לביטול ולהפחתת החוב לאגודה. כך למשל, ערעור שהגיש המבקש על צו התשלום לרשם האגודות השיתופיות נדחה ביום 27.12.2012 ועתירה שהוגשה על ידי האחרים לבית משפט זה בשבתו כבית משפט גבוה לצדק נגד החלטת הרשם, נדחתה גם היא (בג"ץ 348/13).

3. אחד מההליכים הנוגעים לעניין זה היה בקשר למשכנתא שרבצה על המגרשים שמקורה בהלוואות שנלקחו מבנק לאומי למשכנתאות בע"מ (להלן: בנק לאומי) לשם רכישת המגרשים על ידי המבקש והאחרים, כאשר סכומי ההלוואה הועברו לאגודה. על רקע הליכי הפירוק ותפיסת המגרשים על ידי המפרק, עתר אחד מחברי האגודה לבית משפט זה בשבתו כבית משפט גבוה לצדק לביטול החיוב בהלוואות האמורות. בהסכם פשרה שניתן לו תוקף של פסק דין בין חברי האגודה, מנהל מקרקעי ישראל ובנק לאומי, הוסכם כי בנק לאומי ימנה כונס נכסים למכירת מגרשי ההרחבה, בתמורה לכך שיופטר חובו של כל לווה לבנק (בג"ץ 920/10 בודנשטיין נ' רשם האגודות השיתופיות (4.4.2012); להלן: בג"ץ בודנשטיין). בהמשך לכך, ביום 14.5.2015 נחתם הסכם פשרה בין המפרק לבנק לאומי בו הופחת חוב האגודה לבנק, והועמד על סך של 12,500,000 ש"ח (להלן: הסכם הפשרה).

4. בתמצית יאמר כי לאחר שניתן פסק הדין בבג"ץ בודנשטיין ונחתם הסכם הפשרה, המשיך המבקש לנקוט בהליכים שונים (לפני רשם האגודות השיתופיות; רשמת הוצאה לפועל; בית משפט השלום; בית המשפט המחוזי; בית המשפט לעניינים מנהליים; ובית משפט זה בשבתו כבית המשפט הגבוה לצדק) בהם העלה טענות שונות בקשר לחיובו בצו התשלום. כך, בין היתר טען כי האגודה הופטרה מחובה כלפי בנק לאומי ולכן יש לפטור אותו גם כן מחובו כלפי האגודה; כי הוא העביר סך של 1,200,000 ש"ח לאגודה לפני מתן צו התשלום אך ההעברה לא נרשמה בכרטיסת הנהלת החשבונות של האגודה; וכי צו התשלום הוצא על בסיס נתונים כוזבים ומרמה ועל כן הוא בטל מעיקרו. טענות אלו נדחו כולן בערכאות השונות. על רקע טענות שהעלה המערער בקשר לכרטיסת הנהלת החשבונות של האגודה, בהליך שהגיש יחד עם האחרים לבית משפט זה בשבתו כבית

המשפט הגבוה לצדק (בג"ץ 4036/21), נקבע בפסק דין שניתן ביום 25.1.2022 כי לפי הסכמת הצדדים, כרטסת הנהלת החשבונות של האגודה משנת 2004 ועד שנת 2018 תועבר לידי המבקש והאחרים. כמו כן נדחתה בקשת המבקש והאחרים לעכב את הליכי גביית החובות, וצוין כי "טענות הצדדים וזכויותיהם שמורות להם".

5. במקביל, ביום 9.3.2020 ניתן צו לפתיחת הליכים נגד המבקש, לבקשת המשיבה, לה הומחו זכויות האגודה, על בסיס חובו של החייב כלפיה. המבקש עתר לביטול הצו לפתיחת הליכים בין היתר לאור כפירתו בחובו לאגודה, וכן הגיש ביום 3.5.2022 בקשה להגיש תביעה נגד המפרק ונגד המשיבה בה יתבקש בין היתר בית המשפט להורות כי חובו לאגודה נפרע (להלן: התביעה האזרחית או תביעת המבקש). במהלך דיון שהתקיים ביום 9.5.2022, חזר בו המבקש מהבקשה לביטול הצו לפתיחת הליכים, אך עמד על כך שיותר לו להגיש את התביעה האזרחית. משיבה 2, הנאמנת לנכסי המבקש (להלן: הנאמנת), הסכימה לבקשת המבקש בציינה כי אם יש למבקש אפשרות לנסות לתקוף את החוב, שהוא החוב היחיד בתיק, יש לאפשר לו לעשות כן. גם משיב 3 (להלן: הממונה) הצטרף לעמדה זו. בתום הדיון קבע בית המשפט כי על אף שלא נעלם מעיניו כי המבקש נקט לא מעט הליכים שעניינם תקיפת החוב שנקבע בצו התשלום, הכף נוטה לעבר מתן היתר להגשת הליך משפטי לערכאה המתאימה ולנסות להביא בכך לביטולו של החוב.

6. על ההחלטה האמורה המשיבה הגישה בקשת רשות ערעור לבית המשפט המחוזי. בבקשה נטען כי אין מקום לאפשר למבקש להטריח את בית המשפט בהליך סרק נוסף בו ימחזר את הטענות שהעלה בהליכים קודמים, תוך עקיפת החלטות שיפוטיות חלוטות שדנו באותה מסכת עובדתית ובהן נדחו טענותיו פעם אחר פעם. עוד הלינה המשיבה על כך שהליך חדלות הפירעון שנפתח בעניינו של המבקש הוקפא עד לבירור התביעה האזרחית, אף כי בית משפט זה בשבתו כבית משפט גבוה לצדק הבהיר כי אין לעכב את הליכי גביית החובות, ובכלל זה חובו של המבקש.

7. ביום 19.7.2022 ניתן פסק דינו של בית המשפט המחוזי בו ניתנה רשות ערעור על החלטת בית משפט השלום והערעור התקבל. נקבע כי לא מתקיימות בענייננו הנסיבות הנדירות והחריגות המצדיקות בירור החוב בתביעה חיצונית להליך, כאשר החלטת בית משפט השלום כלל אינה מפרטת את הנימוקים בגינם הועבר החוב לבירור בתביעה חיצונית להליך. גם נדחתה הטענה כי יש בקביעה שניתנה בבג"ץ 4036/21, על פיה זכויות הצדדים שמורות, כדי לתמוך באפשרות בירור חוב העבר בהליך חיצוני. גם אין לקבל את ניסיונו של המבקש, בשלב מאוחר בהליך, לטעון כי ההתפתחויות שאירעו בעקבות בג"ץ 4036/21, היינו העברת כרטסת הנהלת החשבונות לידי, הן אלו שעומדות

בבסיס תביעתו. זאת בין היתר בהתחשב בכך שבכתב התביעה האזרחית נטען כי הכרטסת כלל לא נתקבלה בידיו. מכל מקום, גם אם היה בהתפתחויות אלו כדי להוכיח איזו טענה מטענות המבקש, הדרך הנכונה לברר זאת היא באמצעות הנאמנת הנושאת מעין תפקיד שיפוטי כאשר היא דנה בתביעות חוב ומכריעה בהן. לחלופין, טענות המבקש בעניין מרמה מקומן להתברר במסגרת של "משפט חוזר אזרחי" שהסמכות לעשותו נתונה לערכאה שנתנה את פסק הדין. בשולי פסק הדין צוין כי לבית משפט השלום לא הייתה סמכות להתיר את הגשת התביעה נגד המפרק, שכן הגשת תביעה נגד בעל תפקיד מחייבת את אישור הערכאה השיפוטית אשר מינתה אותו. בסופו של דבר הורה בית המשפט המחוזי על מחיקת התביעה האזרחית וקבע כי תביעת החוב תיבדק על ידי הנאמנת בהתאם לדין.

8. מכאן לבקשה שלפני, בה נטען בתמצית כי לא נפל כל פגם בהכרעת בית משפט השלום לאפשר את הגשת התביעה האזרחית שהיא במהותה תביעת פיצויים נזיקית בגין מעשה מרמה משותף שביצעו המשיבה והמפרק. מדובר בסוג המקרים המצדיקים העברת הדיון לבירור חיצוני להליך חדלות הפירעון. זאת בין היתר נוכח העובדה שהעברת התביעה לבירור בדרך של הגשת תביעת החוב לנאמנת מהווה פגיעה של ממש בזכויותיו הדיוניות ונוכח מורכבות הסוגיה מבחינה עובדתית ומשפטית. כמו כן נטען כי תביעה נזיקית המוגשת נגד מפרק זמני של אגודה שיתופית אינה טעונה אישור בית המשפט שמינה אותו לבעל תפקיד וכי לבית המשפט כלל לא הייתה סמכות למחוק את התביעה התלויה ועומדת בערכאה אחרת.

דיון והכרעה

9. דין הבקשה להידחות. רשות ערעור ב"גלגול שלישי" תינתן בצמצום, במקרים חריגים בלבד בהם מתעוררת שאלה משפטית עקרונית החורגת מעניינם הפרטני של הצדדים או כאשר הימנעות ממתן רשות ערעור תגרום למבקש עיוות דין חמור (וראו למשל לאחרונה: רע"א 8138/22 פרץ נ' עמידר החברה הלאומית לישראל בע"מ, פסקה 9 (4.12.2022); רע"א 6482/22 פלוני נ' פלונית, פסקה 8 (23.11.2022)). הבקשה נסובה כולה על עניינם הפרטני של הצדדים ועל נסיבות המקרה הספציפיות, ואינה מעוררת כל שאלה שראוי לה על פי טיבה ומהותה להתברר במסגרת "גלגול שלישי". גם אין מקום לומר כי נגרם למבקש עיוות דין. אף ציינתי בעבר כי קיים יסוד סביר להניח שהמחוקק כלל לא חפץ להעניק בחוק חדלות פירעון ושיקום כלכלי, התשע"ח-2018 (להלן: חוק חדלות פירעון או החוק) רשות ערעור בגלגול שלישי לבית משפט זה (רע"א 7155/20 לפיזות נ' ברכר (22.10.2020)). מכאן אפוא כי על פני הדברים דין הבקשה להידחות אף מטעם זה לבדו.

10. מעבר לכך. הנחת היסוד בהליכי חדלות פירעון היא כי יש לרכז ככל הניתן הליכים הקשורים להליך חדלות פירעון בבית המשפט של חדלות פירעון (ע"א 3069/17 משרד החינוך נ' עמותת גני חב"ד צפת (בפירוק), פסקה 19 (29.10.2017); בג"ץ 1641/10 פלוטקין נ' רשם האגודות השיתופיות, פסקה 21 (11.10.2012)). מדובר בבית המשפט שהוא בעל המומחיות בתחום חדלות הפירעון; לו היכולת להתרשם מן הצדדים באופן בלתי אמצעי לאורך זמן; והוא בעל היכולת לבחון את ההליך המתנהל לפניו ב"מבט-על", על כל השיקולים, הזכויות והאינטרסים המעורבים בו (רע"א 329/17 חברת "גונתר אנרגיית רוח בע"מ" נ' מלמד, פסקה 22 (14.8.2017)). נוסף על היעילות הדיונית הנובעת מריכוז ההליכים, הדבר גם מקדם את השגת השוויון בין הנושים בניהול ההליך (רע"א 8038/20 ב.ר.ן יזמות והשקעות בע"מ נ' חיים ומשה מנגד בע"מ (בפירוק), פסקה 41 (26.1.2021)).

11. בתוך כך, תפקידי הניהול והביצוע של הליכי חדלות פירעון מופקדים בידי בעל התפקיד שמונה על ידי בית המשפט. בגדר תפקידים אלו נמנות גם הכרעות בתביעות חוב המוגשות על ידי הנושים. כך היה לפי הדין שקדם לחקיקת חוק חדלות פירעון וכך גם הדין לאחריו (ראו הוראת סעיף 211(א) לחוק הקובעת כי: "הנאמן יברר תביעת חוב שהוגשה לו ויחליט אם לאשרה או לדחותה"). הרציונל העומד מאחורי ריכוז התביעות לפני גורם אחד, הוא הנאמן, חלף הגשת תביעות מרובות לאכיפת חובותיו של החייב לבתי משפט שונים, נעוץ ביכולתו של הנאמן לעמוד על תמונת החובות הכוללת, דבר אשר תורם לקיומו של הליך מרוכז, יעיל, מהיר ושוויוני לחלוקת נכסי החייב (ע"א 7575/07 פז חברת נפט בע"מ נ' עו"ד אמיר שושני, פסקה 14 (27.12.2010); ע"א 7575/12 יפת נ' זלצמן, פסקה 21 (4.8.2014)). במסגרת תפקידו המעין-שיפוטי להכריע בתביעות חוב של נושים מצד החייב, אף נתונה לנאמן סמכות ייחודית "להציץ מעבר לפרגוד" במקרים החריגים שבהם נכון לברר את תקפותו של חוב שניתן לגביו פסק דין חלוט. זאת בין היתר, במקרים שבהם קיים חשש כי פסק הדין הושג בנסיבות שיש בהן משום תרמית. סמכות זו, אשר הייתה נתונה לנאמן כבר בהתאם להוראת סעיף 13 לפקודת פשיטת הרגל [נוסח חדש], התש"ם-1980 (להלן: פקודת פשיטת הרגל) (וראו: ע"א 307/12 בלום נ' כונס הנכסים הרישמי, פסקה 21 (14.8.2012); רע"א 5156/18 פבליקוב נ' עו"ד שרון טויס – מנהל מיוחד, פסקה 9 לפסק דיני (6.11.2018); ע"א 4671/22 עלא אבו חאטום, עו"ד נ' עו"ד ג'אדי זועבי הנאמן על נכסי החייב, פסקה 11 (26.12.2022)), עומדת לו גם לאחר חקיקת חוק חדלות פירעון אשר אימצה לקרבו תוך הסתייגות מסוימת לפיה הסמכות לעשות כן תהא כפופה לאישורו של בית המשפט (הוראת סעיף 211(ב) לחוק; וראו: ע"א

4873/21 ירמיש נ' עו"ד שלמה הנדל, פסקה 8 (24.10.2021); ע"א 7753/21 בן דוד נ' כונס הנכסים הרשמי, פסקה 15 (28.4.2022).

12. על כן בכל הנוגע להליכים שעניינם בירור חובות החייב מול נושיו, ברירת המחדל היא שלא לאפשר לחייב אפשרות לנהלן בעצמו, שלא במסגרת הבירור המתקיים לפני הנאמן לגבי תביעות החוב (רע"א 7074/09 קאולה נ' ידגר, פסקה 9 (25.8.2010); רע"א 148/17 תמרי נ' עו"ד אורן הראל – הנאמן, פסקה 8 (29.3.21017)). זאת, שכן הכלל הוא כי חובות בני תביעה בפשיטת רגל יש להביא לבירור לפני הנאמן, וככלל אין הם נדונים במסגרת ההליכים הרגילים בבית המשפט. מתן אפשרות לחייב לנהל את הגנתו בעצמו, עלול לפגוע בהגשמת המטרות שאותן בא הליך חדלות הפירעון להגשים, ובמיוחד את הצורך לכנס את נכסי החייב ולחלקם באופן שוויוני ויעיל (רע"א 7945/99 עו"ד גד שילר, הנאמן על נכסי הפש"ר נ' לוין, פ"ד נד(2) 524, 527 (2000) (להלן: עניין שילר)). דברים אלה נאמרו עוד לפני חקיקת חוק חדלות פירעון, והם עומדים בעינם, במלוא עצמתם, גם כיום.

13. עם זאת, שונה הדבר כאשר חייב מבקש לנהל תביעה משלו נגד צד שלישי. במקרה שכזה על בית המשפט לשקול ולאזן בין היתרונות והחסרונות השונים הגלומים במתן אפשרות לחייב לנהל הליך משלו מחוץ להליך חדלות הפירעון. הן מבחינת אינטרס הנושים מזה – הפוטנציאל להעשרת הקופה כתוצאה מניהול ההליך למול העלויות שהוא צפוי להשית עליה, והן מבחינת זכותו של החייב לקבל את יומו בבית המשפט מזה (רע"א 8577/17 סחר חכם א.כ. בע"מ נ' המנהל המיוחד בפשיטת רגל לחייב – עו"ד סוהייל, פסקה 9 (10.4.2018) (להלן: עניין סחר חכם); רע"א 7154/20 ביאלוסטוצקי נ' עו"ד אורן הראל – נאמן לחייב, פסקה 14 (17.1.2021)). גם במקרה זה, הנטייה תהיה להורות כי הדבר ייעשה על ידי הנאמן, לו מוקנים נכסי החייב ובכלל זה זכויות תביעה הנתונות לחייב (וראו הגדרת "נכס" בסעיף 4 לחוק חדלות פירעון, וכן סעיפים 216(2) ו-131, ו-132(א)(1) לחוק האמור; וכן לפי הדין הישן – הגדרת "נכסי פושט רגל" ו"נכסים" בפקודת פשיטת הרגל וכן סעיפים 42, 85(2), ו-107 ו-125(א)(2) לפקודה האמורה; וראו: רע"א 8402/05 בית און נ' עיריית תל אביב, פסקה 8 (2.8.2006); רע"א 630/19 עו"ד עופר שפירא ועו"ד רז מנגל – מנהלי העזבון נ' אגף מס הכנסה – פקיד שומה תל אביב 3, פסקה 16 (29.8.2019); והשוו: ע"א 10217/16 ב.ת.ב. – בניני תעשייה באר-שבע בע"מ נ' ג'ינר (17.1.2019)). עם זאת, במצבים מסוימים יתאפשר לחייב לעשות כן, לעתים תוך הצבת תנאים שתכליתם להבטיח כי הקופה לא תיפגע (ראו למשל: עניין סחר חכם).

14. בענייננו, בניגוד לטענת המבקש על פיה התביעה האזרחית במהותה היא "תביעת פיצויים נזיקית", עיון בה מגלה כי הלכה למעשה מדובר בתביעה שבה מנסה המבקש לבטל תוקפו של חוב. כך, בתביעת המבקש נטען כי מקורו של החוב לאגודה ב"מעשה מרמה" ולפיכך התבקש סעד של השבת הכספים שנגבו בשל החוב, כמו גם ביטול תיק ההוצאה לפועל שנפתח בגינו וכן מתן "צו האוסר על גביית החוב מהתובע" (סעיף 6 לכתב התביעה האזרחית). מדובר אפוא בניסיון נוסף של המבקש להתנער מחוב שמקורו בצו תשלום שניתן בעניינו ואשר נדון במספר ערכאות שיפוטיות, במסווה של הגשת תביעה "נזיקית" חיצונית. בנסיבות אלו, בצדק רב קבע בית המשפט המחוזי כי אין מקום לאפשר למבקש הגשת תביעה חיצונית להליך על ידו, ודינן של טענות המבקש להתברר במסגרת בירור על ידי הנאמנת.

15. ויוער כי אין לראות בדברים האמורים לעיל בקשר לסמכותו של נאמן "להציץ מעבר לפרגוד" משום הבעת עמדה במקרה זה כי אכן על הנאמנת לעשות שימוש בסמכות זו. אדרבה, נוכח שורת ההליכים הארוכה אותם נקט המבקש בקשר לחוב, אשר נדחו בזה אחר זה, ניתן לשער כי על פני הדברים, אין זה המקום המתאים לעשות כן. עם זאת, פשוט כי טענות אלו לכל היותר מקומן להתברר לפני הנאמנת, שתפקידה לבחון ולברר את טיבן של תביעות החוב. בוודאי שאין מקום במקרה זה לביצוע "מיקור חוץ" של טענות המבקש בקשר לחוב שנדון והוכרע, בדרך של הגשת תביעה חדשה לגבי אותו החוב.

16. על כך יש להוסיף כי גם אין מקום לטרוניית המבקש על כך שנמחקה תביעתו נגד המפרק מן הטעם שלא ניתן לכך אישור על ידי הערכאה השיפוטית שמינתה אותו, בהדגישו כי הדבר אינו רלוונטי בענייננו שכן מדובר במפרק זמני שמונה לאגודה שיתופית ולא בהליכי פירוק חברה. הזהירות והריסון הנדרשים בכל הנוגע לפתיחת האפשרות להתיר הגשת תביעה אישית נגד בעל תפקיד, יהיה אופי מינויו אשר יהיה, רלוונטיים גם לענייננו. זאת בין היתר בהתייחס לחשש מהרתעת יתר שעלולה להביא להימנעותם של אנשים ראויים ומתאימים ליטול על עצמם את התפקיד; החשש מפני הצפה של תביעות אישיות ותביעות סרק; והחשש מפני הכבדה על עבודתו של בעל התפקיד ולעיוות שיקול דעתו (וראו: רע"א 9227/12 עו"ד שי גרנות, כונס הנכסים נ' שפייזר, פסקה 19 (27.8.2013); ע"א 608/15 עופר נ' דוד גולן (הנאמן על נכסי שריה עופר ז"ל), פסקה 7 (25.2.2016); ע"א 8164/20 אייל נ' עו"ד יניב אינסל – נאמן, פסקאות 20-19 (25.5.2022)). שיקולים אלה עומדים בעינם גם כאשר מדובר בבעל תפקיד שמונה בהליך פירוק של אגודה שיתופית.

כאמור, הבקשה נדחית.

ניתנה היום, ח' בטבת התשפ"ג (1.1.2023).

שׁוֹפֵט